

SPLITSKO LJETO I PLACIDO DOMINGO

Split, 1997.

UDK: 78.091 : 351.855 (497.5 Split) "1997"

Na realizaciju glazbenog programa Splitskog ljeta može se gledati s više aspekata, u rasponu od povijesnog do sentimentalnog. Pri tome se lišavamo opasnosti da će glazbena zbivanja ostati nezapažena ili će predstavljati periferijska područja splitskih kulturnih nastojanja. Ukupni, a prije svega glazbeni program tradicionalnog festivala treba shvatiti kao svojevrsnu dopunu svih propusta i nesavršenosti što se događaju u prvom dijelu godine, ali i kao svojevrsni intermezzo do oživljavanja i uspostavljanja dugo najavljivane redovite koncertne sezone. Zapravo, Splitsko ljeto unosi dašak radosti u glazbenom životu grada, koji vegetira u improvizacijama nekompetentnih, ali i u odljescima razboritih odluka i projekata, za što se bore rijetki stručnjaci i entuzijasti.

Dugo kroz svoju prošlost, glazbeni program Splitskog ljeta bio je prepoznatljiv po broju i vrsnoći opernih produkcija. Uz njih nije manjkalo ni filharmonijskih niti komornih koncerata. To što danas samo jednu četvrtinu programa čine operni naslovi ne znači da je popustila disciplina. Oskudica u sredstvima primorava organizatora na sustavno reduciranje programa. Zbog tog su razloga na Peristilu bila postavljena svega tri operna naslova i to u slijedu od dvije, a najviše tri reprizne izvedbe. Ima u tome i dobrih strana. Osnovnu vrijednost čini stalni rast učinkovitosti ansambala splitskog HNK, što je očiti znak kvalitetnijih i sadržajnijih priprema. Okosnicu tog djela programa činile su tri povijesna naslova "Aida" i "Nabucco" G. Verdija, te "Saloma" R. Straussa.

Za primijernu "Aidu" moglo bi se kazati da je ostala neshvaćena, najviše zbog "neobazrivog" narušavanja vanjske vizure Peristila. Vjerujem da će smione odluke redatelja Petra Selema i njegova suradničkog tima u narednim godinama steći sve veći broj pristaša. To je bio projekt od posebne namjene, ali od posebne specifične težine. Dobro je što "Aida" nije projektirana s nakanom da se bilo kome dodvori ili ulaguje. Ona je izrasla iz osjećaja za povijesnu realnost, a protkana iznijansiranim i metodično postavljenim simboličkim značajkama. Zapravo, riječ je o rekonstrukciji povijesnog predloška, koji skladno odmjerenim i dinamičnim prizorima vodi prema spektaklu. Potrebnu dozu stabilnosti i čuvstvenosti ukupnim zbivanjima dali su uglavnom svi solisti i do kraja razigrani ansambli HNK pod ravnanjem Ive Lipanovića (naročito kod repriznih izvedbi). U splitskim neprilikama često se događa da uspjeh "Aide" zavisi od učinka Radamesa. Iz godine u godinu dovode se ju-

načine stasom, a slabići glasom, od kojih je svaki slijedeći uglavnom lošiji od prethodnog. Janos Bandi je u tome nadmašio svoje prethodnike. Bio je prava nepogodnost za normalno odvijanje premijere, zbog čega je smijenjen prilikom reprize. Kad je njegovo mjesto zauzeo Piero Giuliacci stvari su se bitno izmijenile, jer su tada i svi ostali protagonisti počeli uživati u svom umjetničkom radu. U paradi koja je uslijedila kroz dvije reprizne izvedbe isticali su se, bilo ljepotom glasa ili vještinom pjevanja, a najčešće skladnim vokalno-scenskim tumačenjima: Zlatomira Nikolova (Amneris), Danilo Rigosa (Ramfis, Veliki svećenik) i Boris Martinović (Amonasro), Neven Belamarić (Egipatski kralj).

Premijerno predstavljanje Verdijeve "Aide" (14.7.) splitska je publika prihvatila s priličnom dozom hladne suzdržanosti. Treba je razumjeti, budući da je kulturna predstava Splitskog ljeta doživjela promjene za koje je dio javnosti trebalo valjano pripremiti. Suštinske promjene dotiču se Peristila kod kojega je monumentalna, naizgled glomazna, a u tri razine postavljena scena duboko uronila u tkivo povijesnog prostora. Kod toga su narušeni odnosi između prostora predviđenog za igru i onog za publiku. Uz to, na momente je izgledalo kako je otežala, naizgled deformirala temeljna vizura Peristila pod naslagama novog inventara, suštinski različitog od dosadašnjeg. To dakako ne znači da je scenograf Zlatko Kauzlarić-Atač iznevjerio očekivanja, niti je napravio veći otklon od svojeg prepoznatljivog, racionalnog stava kod izbora inventara. Na globalnom planu moglo bi se utvrditi kako njegovo rješenje nije toliko originalno koliko na prvi mah izgleda. Konstrukcija hrama već je viđena, dakako izvan Splita. Veću pozornost privlače arhitektonski elementi u svojoj stiliziranoj jednostavnosti. Tome treba pridružiti Atačev smisao za razradu detalja, koje egzistira u punoj jasnosti kod promjene svake nove slike. Ono što posebno imponira odnosi se na njegovu odlučnost u odbacivanju svakog suvišnog komada inventara, a sve što je postavio nalazi svoje puno opravdanje u slijedu događaja koji se zbivaju na sceni. Ako se uzme u obzir da se kod ranijih postavki "Aide" težilo za isticanjem ljupkosti ambijenta, onda kod dijela publike koja je sklona naslijeđenim konvencijama, u Atačevom pristupu ima razloga za uzrujanost. U kontekstu predstave o kojoj je riječ, Atačeva, naizgled heretička rješenja treba blagonaklono podržati, jer su podjednako funkcionalna i efektna i u pravom smislu predstavljaju plod čistih nakana pravog vještaka. Valja zamijetiti da su na raskoš vizualne komponente u punoj mjeri utjecala kreativna rješenja Danice Dedijer i Irene Sušac. Dvije su kostimografkinje i ovoga puta dokazale da imaju nepresušnu maštu i puni smisao za kolorističko uprizorenje najsitnijih detalja. Naročito impresionira njihova osjetljivost za boje. Svaka od odabranih boja dopunjavala je karakterne osobine kako nositelja glavnih uloga, tako isto staleški odijeljenih, uglavnom i idejno konfrontiranih skupina. Određene nejasnoće glede izbora kostima, odnose se na naslovnu junakinju i njenog oca koji su bili u punoj mjeri eks-

ponirani, što je teško pojmljivo u odnosu na njihov trenutačni položaj. No, čini se da su autorice željele time oslikati njihovo pravo podrijetlo i položaj koji kao da nije izbljedio u uvjetima zatočeništva. Uostalom, po vanjskim odlikama, stilizirani kostim npr. Amonasra, asocirao je na nošnje naših gorštaka. Manje dopadljiva u svojoj tmurnoj zagasitosti doimala se nošnja njihovih vjernih sljedbenika i sunarodnjaka. U svakom slučaju, kostimi su težili za jasnim diferenciranjem dvaju polariziranih svijetova, pobjedničkih Egipćana i pobijedenih Etiopljana. Unutar svake skupine jasno su se razabirali hijerarhijski odnosi kako na površinskom vizualnom planu, još više kroz minuciozno razrađene zadatke svakog od izvoditelja, za što pravo za visoke zasluge pripada Petru Selemu. On je s jednom novom svježinom i nadahnućem pristupio realizaciji spomenutog projekta, pronijevši kroz njega, jedan do sada nevideni dinamizam i prirodnost, a sve u funkciji suptilno građenog spektakla. Potporu u svojim umjetničkim nakanama redatelj Selem je našao u angažiranom Zoranu Mihanoviću, prokušanom majstoru u oblikovanju svijetla, te Antunu Mariniću koji je napravio veliki otklon u poimanju koreografije. Njegova rješenja mogla su izazvati iznenađenje, ali su dosljednošću postupaka objasnila svoju svrhovitost.

Glazbeni ansambli pod ravnanjem disponiranog Ive Lipanovića u potpunosti su odgovorili na postavljene zadatke. Kod toga je za nijansu bio upečatljiviji disponirani orkestar splitskog HNK, spreman u svakom trenutku dočarati zbivanja na sceni u raskošnom blještavilu boja i dobro pripremljenih tenzija. Ništa manje nije bio učinkovit Orkestar HRM kod realizacije scenske glazbe.

Prilično je dugo prošlo vremena od kada su zborovi splitskih KUD-ova, zajedno s Mješovitom zborom HNK sudjelovali u realizaciji ovako složenog projekta. Zbog toga veseli uspješan nastup relativno mladog akademskog zbora "Ivan Lukačić" koji je unio prilično živosti i svježine u združenim nastupima sa svojim starijim, profesionalno angažiranim i iskusnim kolegama, koji djeluju u okrilju Mješovitog zbora HNK. Bilo je momenata gdje su savršeno funkcionirali, demonstrirajući visoke izričajne kvalitete. No, bilo je mjesta, naročito u nastupima muškog zbora kod kojih je dolazilo do ritamske nepodudarnosti u nastupima, što je za posljedicu imalo i kolebljivost u intoniranju. Međutim, prije svega to treba uzeti kao posljedicu nedovoljnog međusobnog poznavanja, a i prilično otežane komunikacije s obzirom na veliku udaljenost koja je postojala u postavci zbora u odnosu na orkestar. U svakom slučaju treba odati priznanje marljivim zborovodama prof. Josipu Veršiću i Mo Dragi Bubalo, od kojih je svaki u okviru svojih ovlasti učinio mnogo da tako heterogena glazbena tijela međusobno povežu na zajedničkom umjetničkom zadatku. Dirigentu Lipanoviću treba u zasluge pripasati i to da je kontrolirano utjecao na izgrađivanje artikuliranih i izbalansiranih suodnosa kako u nastupima solista, još više u postavljanju i sjedinjavanju ansambala. Takva

bi nastojanja dobila svoj puni smisao da indisponirani Janos Bandi u ulozi Radamesa nije kahirao. Sve što nije sposoban ostvariti gost je demonstrirao u velikoj uvodnoj ariji. Kasnije je sve išlo pod visokim naponom kod kojega su prema prilikama pucali komunikacijski spojevi između središnjeg i periferijskih organa, koji stoje u uskoj vezi s umjećem pjevanja i muzikalnošću. Na sreću, pored inferiornog partnera sjajno su se snašle i ponudile nadahnute kreacije Paoletta Marrocu (Aida) i Zlatomira Nikolova (Amneris). Podjednako impresivni u svojim nastupima bili su Danilo Rigosa (Ramfis, Veliki svećenik) i Boris Martinović (Amonasro), dokazujući da su podjednako vješti i iskreni u razrješavanju i scenskog i glazbenog kompleksa.

Predvođeni sigurnom rukom Ive Lipanovića solisti i ansambli Splitske opere ostvarili su skokovit napredak na prvoj repriznoj izvedbi Verdijeve "Aide" (17.7.). Sretna sinteza scenske atraktivnosti i fluidnog glazbenog izričaja publiku je dovela u stanje pune uzbudenosti. U takvoj atmosferi međusobnog povjerenja, Peristil je konačno zablistao punim sjajem. Ako se uzme u obzir da je prilikom premijere izravni TV prijenos mogao dovesti do stanovite prenapregnutosti izvoditelja, zamjena soliste u ulozi Radamesa imala je presudno značenje za sretan ishod druge izvedbe. Gost iz Rima, Piero Giuliacci svježinom svog vokalnog tumačenja djelovao je smirujuće i poticajno na svoje kolege. Od trenutka kad je intonacijski besprijekorno, a k tome još i muzikalno izveo zavodljivu ariju "Celeste Aida" sve je krenulo planiranim, ranije pripremljenim tijekom. Giuliacci je, dakle, breme propisanog umjetničkog zadatka izveo s potrebitom dozom samopouzdanja, ali s profinjenom preciznošću (naročito u visokim lagama) i osjetljivošću za logično razvijanje fraze. Ne smatram da je karakterom svoga glasa pravi Radames, ali tvrdim da je njegovim dolaskom peristilska izvedba dobila na dinamizmu. Uostalom, nakon više godina iščekivanja Giuliacci se jedini pokazao sposoban izvesti propisane dionicu u punom suglasju s Verdijevim izvornikom. U novonastalim okolnostima još više su došle do izražaja sve dobre glazbeno-scenske odlike ranije pohvaljenih protagonista: Paolette Marrocu (Aida), Zlatomire Nikolove (Amneris) i blistavog Borisa Martinovića (Amonasro). Čak se i Antonela Malis kao Svećenica izdigla iznad ravnodušne površnosti.

Ivice Čikeša je ulogu velikog svećenika kreirao onako kako odgovara njegovim gledištima. Umjesto da svoj lik gradi na sjedinjavanju scenskog i glazbenog kompleksa, on je svu svoju darovitost usmjerio na rješavanje samo glazbene strane. Suprotno tome, umjetničke nakane Nevena Belamarića su jasno određene i precizne. Temelje se na dubokom promišljanju i logičnom uprizorenju svih osobitosti kakve se podrazumijevaju kao kreiranja lika Egiptaskog kralja. Izuzme li se iz razmatranja samo jedan veći prijestup u tijeku izvedbe, zbor i orkestar splitskog HNK je pod ravnanjem Ive Lipanovića funkcionirao učinkovito.

Svaki pokušaj slobodnog tumačenja pojedinih brojeva, rjede scena Verdijeva Nabucca na Peristilu, do sada je redovito nailazio na hladan prijem. Izgledalo je kao da splitska publika ne traži promjene niti prihvaća rješenja koja se udaljavaju od tradicionalnih normi. Kod posljednje postavke Nabucca (23.7.) talijanski dirigent Renato Palumbo je načinio radikalne zahvate i doživio ovacije. Nametnuo je življa od uobičajenih, mada strogo kontrolirana tempa koja su proizvela neočekivani dinamizam u njegovoj izmaštanoj kreaciji. Iznenadujući učinak već se dao zamijetiti kod izvođenja uvertire koja ništa nije izgubila od svoje ljupkosti u vrtlogu strasti i vrtuoznog blještavila na svome završetku, kojoj su prethodile reljefno uprizorene temeljne glazbene ideje. Općenito uzevši, kako tada tako i u kasnijem tijeku izvedbe, svaki gradativni postupak činio je novi potporni stup u razrješavanju i razotkrivanju dubinskih vrijednosti predloška. Sve je teklo spontano, po jasnom oslikanom i do kraja osmišljenom planu. U svemu tome posebno je impresionirao kolegijalan odnos dirigenta prema solistima i ansamblima. Svaki njegov postupak išao je za tim da na svjetlo dana iznese njihove najbolje odlike. Kod pojedinaca, dijela epizodista na momente je to raspoloženje proizvodilo neželjen učinak. Tako su npr. Vladimir Jurlin (Baalov veliki svećenik) i Jure Mirošević (Adbalo) poneseni sveopćim uzbuđenjem zbog prenapregnutog pjevanja otkrivali lošije, umjesto bolje osobine. To se nipošto ne bi moglo pripisati Snježani Katić koja je upravo zbog razboritog ponašanja utisnula liku Anne sve pripadajuće atribucije.

Solistička podjela bila je gotovo idealna. Naslovnu ulogu tumačio je Anoo-shahh Golesorkhi. U pojedinim fazama njegova tumačenja dalo se zamijetiti opadanje intenziteta i nastup stanovite zamagljenosti u tonskoj emisiji. Takve manjkavosti poništava niz ispoljenih dobrih pjevačkih odlika, te odnjegovana pjevačka kultura i glumačka vještina koja su njegova umjetnička nastojanja izdigla daleko iznad prosječnosti. Nelli Manuilenko se i ovoga puta potvrdila kao nenadmašna Abigaille. Kod nje je svaki detalj do te mjere nastudiran i dotjeran da se može govoriti o vrhunskoj kreaciji. Podjednako je oduševio Danilo Rigosa kao Zaccaria zbog svoje nenametljivosti, ali istančane osjetljivosti i maštovitosti u razrješavanju i stapanju vokalnog i dramskog kompleksa. Nitko ne može osporiti Anti Iviću preciznost i iskrenost u razrješavanju vokalne strane lika Ismaela. Manje smetnje činilo je prenaplašeno bujanje strasti, ostvareno u širim kretnjama kod razrade dramskih osobitosti toga lika. S minimalnim sredstvima, ali s punom istančanošću svojeg umjetničkog bića Zlatomira Nikolova je oduševala u ulozi Fenene.

Predvođeni sugestivnošću i maštovitošću dirigenta Renata Palumba zbor i orkestar HNK je ostvario svoje umjetničke zadaće na zavidnoj razini. I nije čudno što je publika rijetkom upornošću popratila nastojanja svih protagonista te, uistinu, iskrene i duboko proživljene operne izvedbe.

Već duže vremena opada produkcija ansmbala HNK u programima Splitskog ljeta. To samo po sebi ne treba uzimati tragično, jer se istodobno povećava vrsnoća izvođenja onih opernih naslova za koje se organizator opredijelio prilikom uređivanja programa. To pravilo potvrđuju ovogodišnje reprizne izvedbe Verdijeva "Nabucca" i Straussove "Salome" (8.8.). Nema sumnje da smanjena produkcija daje prostora za solidnije pripreme. Međutim, iza svega toga stoji spoznaja da su oba naslova još prilikom premijerne izvedbe pokazala niz dobrih odlika. A to znači da samo dobri temelji produžuju život i uporabni vijek pojedinog opernog naslova na peristilskoj sceni. U ogledu takvih razmišljanja, Straussova "Saloma" se doima kao vino dobre kakvoće: postaje bistrija i opojnija sa svakim sljedećim pretakanjem, odnosno izvođenjem!

Krene li se redom, lako je utvrditi da je velika većina protagonista načinila znatan pomak u svojim glazbeno-scenskim rješenjima. Najviši uzlet treba pripisati Fiorenzi Cedolin za skladno tumačenje naslovne uloge. Valja se prisjetiti njenog relativno tromog prošlogodišnjeg plesa s velovima, koji je bio i ostao natopljen možda i pretjeranim erotskim nabojem. Međutim, njena ovogodišnja igra imala je odmjerene i pregledne razvojne amplitude s dobro pripremljenom točkom vrenja. Još su više oduševile artiklirane modulacije njenoga glasa koje su na promišljen, ali nadasve efektan način izranjale iz dubinskih vrijednosti inače iznimno zahtjevne propisane dionice. Neven Belamarić kao židovski prorok Joachanaana je i ovoga puta potvrdio svoje velike kreativne mogućnosti. Njegove racionalne kretnje išle su za tim da iznesu na površinu duhovnu snagu zadatog lika. Sve je to pratila čuvstvenost i fluidna reljefnost njegova voluminoznog glasa kojem kao da pogoduje dinamična izmjena parlando ulomaka i ariosa. Vrlo solidna vokalno-scenska tumačenja ponudili su Hrid Matić (Herod Antipa), Zlatomira Nikolova (Herodijada) i Martina Gojčeta (paž). Po uspješnosti njima se može pridružiti galerija portreta petorice Židova što su ih kreirali: Sveto Matošić-Kommenović, Ivan Jakus, Jure Mirošević, Vinko Maroević i Franjo Pavić. U njihovom radu očitovala se sklonost za isticanjem individualnih osobitosti svakoga lika. Takve umjetničke intencije uvjerljivo su dopunili razigrani Ivica Čikeš (Nazarenac) i Dinko Lupi (vojnik). Na smanjeni učinak, proširenog sastava epizodista nije se potrebno posebno osvrutati. Festivalski orkestar HNK potvrdio je svoje vrijednosti ne samo učinkovitim muziciranjem i sposobnošću za minuciozno oslikavanje detalja, već i širokom paletom obojenja. Za sveukupnu dojmljivost izvođenja zavrijedio je pohvale agilni Ivo Lipanović.

Na svom prvom nastupu na Splitskom ljetu (18.7.) ansambl **Praških madrigalista** je ispunio svoju umjetničku zadaću načinom i stilom koji opravdava njegovu visoku međunarodnu reputaciju. Taj koncert se održavao u klastru samostanu Sv. Frane, pred mnoštvom znatiželjne publike. Za ovu priliku ansambl se predstavio u smanjenom sastavu od 8 članova. U pojedinim fazama

izvođenja, a naročito na mjestima pune angažiranosti cjelokupnog ansambla, dalo se naslutiti kako izričajna amplituda pomalo gubi na ekspresivnosti i kolorističkim obojenjima zbog izostanka tenora Igora Paseka. Stječe se dojam da Damiano Binetti, drugi od dvojice tenora, ujedno i umjetnički voditelj Praških madrigalista, svojim nježnim glasom nije do kraja mogao upotpuniti stvorenu prazninu. Na momente je njegovo suptilno muziciranje zalazilo u sfere jedva zamjetne čujnosti, što je ugrožavalo inače ispravno postavljene balanse među dionicama. Daleko od toga da bi se zbog takvih detalja smjelo izvoditi negativne zaključke, jer Pariški madrigalisti ostavljaju dojam skladnog i jedinstvenog glazbenog organizma.

Pravilni ritam izmjene vokalno-instrumentalnih, a potom instrumentalnih predložaka išao je za tim da pokaže individualne odlike pojedinca ili grupe članova, a potom cijelog ansambla. Taj model idealno je odgovarao kod predstavljanja svih slojevitosti naslijeđa ranoga baroka, u prvom dijelu programa. Na tom mjestu osnovicu je činilo *Šest tradicionalnih čeških pjesama* iz zbirke *Loutna Češka* A. V. Michna, te izbor od 5 naslova iz *VIII knjige madrigala* C. Monteverdija, koje su zauzeti pojedinci i cijeli ansambl izveli u punoj stilskoj određenosti. Između spomenutih naslova, a zatim na početku drugog dijela programa ostavljen je prostor za solističko izlaganje violončeliste Bledar Zajmija uz pratnju orguljaša i čembaliste Luce Gualcoa. Izvodili su *Sonatu u F-dur* N. Porpore, te *Preludij* A. Corellija u ritamsko-tonskom suglasju i kreativnom nadahnuću.

Na završetku programa dobro uigrani i upjevani ansambl Praških madrigalista na primjeran je način realizirao partituru *Stabar Mater* F. I. Tome. U načinu izvođenja mogla je oduševiti smisao za minuciozno oslikavanje detalja, postupnost u postizanju gradacije, puno poštivanje izvornika, što se naročito dalo zamijetiti kroz kontroliranu i ni sa čim prenapregnutu raščlambu njegovih arhitektonskih slojeva.

Za svoj prvi nastup na Splitskom ljetu (24. 7.) Branka Beretovac, sopran, Branko Mihanović, oboa i Hrvojka Mihanović-Salopek, orgulje odabrali su program kakav dolikuje sakralnom prostoru, ali ne odgovara standardima uglednog festivala. U konstrukciji programa oni su se rukovodili načelom kronološkog prikazivanja značajki barokne epohe, međutim izbor djela i njihova vrsnoća je upitna. Pod strožim kriterijima ponuđeni program, više nego način izlaganja, morao bi izdržati stanovite prigovore. Međutim, zagrebačke umjetnike opravdava plemenita težnja za promicanjem hrvatske glazbene baštine, što je bilo i opravdano, samo u uvodnom dijelu programa. Raspored izlaganja išao je za tim da u postupnim gradacijama predstavi kvalitativna svojstva svakog pojedinca, a u daljnjim naslojavanjem svih zajedno. U takvom rasporedu najzauzetija je bila orguljašica Hrvojka Mihanović-Salopek, koja se kroz cijelo trajanje koncerta javljala u dvostrukoj ulozi, kao solistica ili

umjetnički suradnik. Ono što je smetalo u njenim solističkim nastupima činila je opredjeljenost za izlaganje minijaturnih komada, iz čega se nije moglo razaznati dokle sežu njene glazbene i kreativne sposobnosti. Jedno je sigurno, prilikom izbora registara iskoristila je tek dio mogućnosti što joj pružaju orgulje splitske katedrale. U njenom tumačenju izostale su one suptilne nijanse i obojenja po kojima je spomenuto glazbalo prepoznatljivo. Kao okvir svog solističkog izlaganja uzela je: *Introitus, Grand plein jeu* L. Glerambaulta, *Dvije minijature* nepoznatih majstora XVII stoljeća, te *Dvije pastorele za orgulje* B. Majera. Glede pratnje što ga je podjednako pružala sopranistica, a zatim oboisti, čini se da je do časovitog ritamskog nesuglasja dolazilo zbog neprirodnog smještaja i rasporeda u prostoru katedrale. Jer, ostali akteri izvedbe postavili su se pred oltar Sv. Duje što je otežalo njihovu međusobnu komunikaciju. Izvan toga ostaje da je sopranistica Branka Beretovac stilski uvjerljivo izvela *Laetamini in Domino* V. Jelića, motet *Cantabo Domino* I. M. Lukačića, ariju iz oratorija *Mesija: Wie lieblich ist der Boten Schritt* G. F. Händela te ariju: *Sonfzer, Tränen, Kummer, Not* J. S. Bacha, ariju: *Domine Deus* A. Vivaldija.

Od svih sudionika ove izvedbe najviše je oduševio oboist Branko Mihanović skladnim muziciranjem kod kojeg dolazi do punog izražaja čistoća intonacije, ritamska preciznost i nadasve osjetljivost za osobitosti barokne glazbe. Njegovo izlaganje teklo je spontano, bez zastoja i u skladu sa zahtjevima partiture zapimalo je ona vrednosna svojstva koja se u datom trenutku očekuju. Gibljivost i dotjerana suptilnost činile su okvir njegovog tumačenja *Sonate za obou i orgulje* T. Cecchinija, *Koncerta za obou i orgulje, g-mol, br. 3* G. F. Händela, a naročito *Partite za obou solo* J. S. Bacha.

Na svom gostovanju u Splitu (26. 7.) **Gudački kvartet mladih iz Stuttgarta** nije ni razočarao niti oduševio. To je bila jedna prosječna produkcija koja nije unijela najavljenju svježinu u program ovogodišnjeg Splitskog ljeta. Njihov koncert je započeo s klimavim predstavljanjem *Gudačkog kvarteta C-dur, KV 157* W. A. Mozarta. Uslijed nedovoljne koordiniranosti između dionica, izvođenje je djelovao prilično tromo, promiješano s dozom nepotrebne usiljenosti. Ni druga točka njihova programa nije imala djelotvorniji učinak. Izvođenje *Gudačkog kvarteta op. 18, br. 4, c-mol* L. van Beethovena proteklo je u hladnoj korektnosti u granicama strogog akademizma. Valja ipak primijetiti da je kod izvođenja spomenutog naslova došlo do višeg stupnja njihove međusobne usaglašenosti. Međutim, zvukovna kompaktnost je samo jedna od komponenti izgradnje korektno interpretacije. Osnovna slabost njihova rada očitovala se kroz plošno i u velikoj mjeri površinsko predstavljanje slojevitosti predložka, lišen dinamizma i unutrašnjeg uzbuđenja. Sve je teklo prema strogo zacrtanom planu, koji kao da je išao za tim da oslika arhitekturu samoga djela.

Nastavak koncerta donio je kvalitativni napredak. Za temelj svoga izlaganja uzeli su *Gudački kvartet op. 96, F-duru "crnački"* A. Dvoraka. Elegancija i ekonomičnost, a iznad svega bogata invencija djela dopunjenog elementima crnačkog folkloru kao da je mladim umjetnicima dala poleta. Od samoga početka dalo se naslutiti da njihova emotivnost počinje bujati. Odjednom, kao da su im se otvorili neki novi vidici, a njihovo muziciranje dobilo je potrebitu svježinu i uvjerljivost dijelom i zbog stalnog širenja palete ekspresivnih doživljaja. To je ujedno bio i njihov najviši glazbeni domašaj. Stječe se dojam da je na promjenu raspoloženja najviše utjecala Julia Galić, koja je na mjestu prve violine, preciznim i muzikalnim vođenjem produbila osjetljivost ostalih članova ansambla.

Kao olakotnu okolnost za nedovoljnu učinkovitost i koncentriranost ansambla posebno u prvom dijelu koncerta valja spomenuti navale nekontroliranih suzvuka sa strane, koji su remetili normalno odvijanje koncerta od početka do završetka njegova trajanja.

Mješoviti zbor i simfonijski orkestar HNK Split pod ravnanjem Drage Bubala, već je pred kraj minule koncertne sezone na svečani način obilježio 200. godišnjicu rođenja Franza Schuberta. Time su splitski glazbenici potvrdili svoju spremnost da slijede opće prihvaćene intencije glazbenih udruga i ansambala cijelog kulturnog svijeta. Raniji pokušaj splitskih glazbenika pred kraj koncertne sezone dao je solidne rezultate, što je bio povod da se dio toga programa, posvećenog stvaralaštvu Schuberta ponovi u glazbenom programu Splitskog ljeta. (28. 7.) To što se kod prvog izvođenja težilo oživljavanju poglavito crkvenih djela bečkog majstora, bitno je utjecalo da se za koncertni prostor odabere crkva Sv. Frane. Slično se dogodilo prilikom obnove i reprize *Mise u C-duru* i *Tantum ergo*, oko koje su bili angažirani solisti: Božena Svalina, sopran, Nelli Manuilenko, mezzosopran, Špiro Boban, tenor i Ivica Čikeš, bas, te zbor i orkestar HNK. A taj monumentalniji i privlačniji programski sloj bio je predstavljen u drugom dijelu spomenutog koncerta. S obzirom da se ta izvedba već ranije dopala kako publici tako i stručnjacima, na nju se ponovno ne treba osvrnati. Tek usputno može se kazati da su svi zajedno ispunili postavljene zadatke na očekivanoj razini uz nešto viši stupanj strastvenosti i dramatskog naboja. To je na mahove štetilo izvođenju, jer relativno stiješnjeni prostor nije mogao odoliti navalama zvuka kod tolikog mnoštva izvoditelja. A budući da su glazbenici u svojoj impulsivnosti dodirivali ekstremne dinamičke vrijednosti, to je zbog pojačanja napetosti dolazilo do neželjenih tonskih izobličenja.

Prvi dio programa protekao je u skladnom, ponešto linearnom prikazivanju slojevitosti *Simfonije br. 5*. U dobre odlike toga izvođenja treba pripisati prirodnost u raščlambi grade, koja u svojoj vedroj ozarenosti daje naslutiti bliske sveze i utjecaje što ih je Mozart posredstvom svojih radova vršio na

Schuberta. A te je osobitosti dirigent Bubalo dobro uočio i istakao, u čemu mu je pomogao krajnje disponirani orkestar splitskog HNK.

Svojim recitalom u klaustru Sv. Frane na Obali (30. 7.), pijanist Dalibor Cikojević je zadobio puno povjerenje svojih nekadašnjih sugrađana. Dosta je vremena proteklo od kada je napustio rodni Split, nastojeći u Beču steći visoku stručnu izobrazbu. Samo mali broj splitskih stručnjaka je znao za obilje talenta što se krije u njemu. Danas nakon mnoštva nedoumica na koje je zasigurno nailazio i pomno ih razrješavao u tijeku studija i specijalizacije, Cikojević je izrastao u kompletnog pijanistu. Temeljem njegova zadnjeg recitala može se utvrditi da je izrastao u glazbenika od formata. On plijeni pažnju elegancijom i maštovitošću svojega muziciranja. A te osobine dale su se naslutiti kod izvođenja nastupne numere njegova splitskog programa što ju je činila *Suita B-dur* G. F. Händela. Prilikom tumačenja toga djela do punog izražaja je došao njegov smisao za proporcije i sistematičnost. On je, naime, od naizgled razlomljenih dijelova kreirao duhovite cjeline višega reda dosljedno poštivajući formalne i stilske zakonitosti svakog stavka. U svemu tome razradio je čitavu skalu najrazličitijih ekspresivnih i agogičkih postupaka koji su bili sačinjeni s ciljem pojašnjenja i eksponiranja čak i najsitnijih detalja.

Drugo djelo s njegova programa činile su *Varijacije na Händelovu temu op. 24* J. Brahmsa. Radi se o savršenijem, a tehnički složenijem djelu koje crpi temeljnu tematsku zamisao iz ranije spomenutog Händelova rada. Zajednički za oba djela je, dakle, *Air s varijacijama*. Brahms je spomenuti stavak uzeo za temelj svojeg zasigurno najkompleksnijeg glasoviračkog opusa. U tom djelu, naime, dominira orkestarska obojenost, koju je Cikojević znalački prepoznao, reljefno razradio i maštovito predočio uvijek u novoj, često svjetlijoj atmosferi i raspoloženju. Tu evolutivnu putanju što je čini ciklus od 25 najrafiniranijih komada, Cikojević je okončao s proživljeno izvedenom figurom u Bachovoj maniri.

Dramaturški spretno ukomponirani završetak recitala činio je *Imprompty op. posth. 142 D 935* F. Schuberta. Izgledalo je kao da kroz to djelo Cikojević progovara puninom svojega mladenačkog bića, kao da tumači svoje težnje i afinitete. Zasigurno je to bilo najspontanije i najmaštovitije tumačenje koncertne večeri koja je blistala u bistrini ideja i svježini tumačenja.

Dosadašnja uređivačka politika Splitskog ljeta pokazala je određenu dozu razoritog opreza prema uvrštavanju mladih reproduktivnih snaga u svoje glazbene programe. Ove je godine zastupljenost mladih naraštaja bila veća nego u ranijim godinama. To se pokazalo kao mudra odluka, tim više što se prilikom izbora dala prednost iznadprosječno nadarenim mladim glazbenicima iz Splita. U konkretnom slučaju recital sestara Mislave i Zrinke Mikelić (4. 8.) nije iznenadio zbog vrsnoće muziciranja, jer to se od njih uostalom oče-

kivalo. Ugodnije je saznanje da svaka od njih posebno, ali i obje zajedno pokazuju konstantan napredak u svom glazbenom sazrijevanju. Glede njihove učinkovitosti moglo bi se kazati da su to mlade umjetnice s potpuno izgrađenim odnosom prema umjetnosti za koju su se opredijelile i za koju žive. Ako iz razmatranja izostavimo tehničku stranu njihova muziciranja, koja u detaljima nadilazi njihovu dob, onda preostaje osvrnuti se na njihov kreativan učinak. Zavisno od kuta gledanja mora im se priznati inventivnost, čak i onda kada izlazi iz očekivanih ili priželjkivanih, u pravilu konvencionalnih okvira. Za primjer valja uzeti *Sonatu za glasovir op. 2, br. 3, C-dur* L. van Beethovena što ju je na izazovan i originalan način izvela Zrinka Mikelić. Nakon mozartovski lepršavog uvodnog stavka, naredni je stavak bujao u romantičarskom raspoloženju. Valja priznati da je takav subjektivizam tumačenja izazvao nepojmljivu ambivalentnost ugođaja, ali i efekat krajnjeg iznenađenja i uzbuđenja, kakav dolikuje samo fantaziji darovite osobe. U daljnjim solističkim istupima Zrinka je demonstrirala odlike visoko odnjevane glazbene kulture, pridajući svojim tumačenjima djela: *La Leggierezza* F. Liszta i *Valcer* iz opere *Faust* Ch. Gounod-F. Liszta, prijeko potrebne atribucije vanjskog sjaja i unutarnje osmišljenosti.

Kod violinistice Mislave stupanj učinkovitosti je neprekidno rastao s naslojavanjem novoga programa. Iako se radi o drugom mediju komunikacije, njeno muziciranje je podjednako atraktivno kao i njene sestre. Njena je priroda nešto vatrenija i nemirnija, što svakako djeluje na njena interpretativna rješenja. Na svom solističkom rasporedu imala je *Capriccio br. 14* N. Paganinija i *Sonatu za violinu solo op. 119* S. Prokofjeva. Ako se tome pridoda uvjerljivo izvođenje *Sonatine za violinu i glasovir op. 137, br. 1, D-dur* F. Schuberta to bi moglo poslužiti kao čvrsto uporište vrednovanja njene nadprosječne nadarenosti i muzikalnosti. Najviše kreativne domete i mladenačku maštovitost prikazala je tumačenjem *Varijacije na Corellijevu temu* F. Kreislera i *Scherzo-Tarantelle* H. Wieniawskoga, koje su bile natopljene iskrenošću i spontanošću jedne osebuje glazbene naravi.

Općenito uzevši, koncert o kojem je riječ uglavnom je išao za isticanjem individualnih osobitosti nadarenih glazbenica. Međutim, ne smiju se zanemariti njihovi zajednički istupi koji su bili precizni, usuglašeni, a stilski jasno određeni.

Organizatori splitskih glazbenih priredbi pomalo su pretjerali u revnosti oko angažiranja **Zagrebačkog kvarteta saksofona** u realizaciji svojih ovogodišnjih programa. (7. 8.) Međutim, ne treba im zamjeriti zbog stanovite doze uređivačke neumjerenosti, jer spomenuti ansambl sa svakim novim gostovanjem potvrđuje visoke artistske i umjetničke odlike. Zapravo, radi se o ansamblu koji može u iznimno kratkom vremenskom roku izmijeniti cjelovečernji program, a da pri tome ni za trunku ne opadne njihova izričajna snaga

i učinkovitost. Njih zapravo ne zamaraju problemi vezani uz stil ili podrijetlo predložaka što ih uvrštavaju u svoje programe. Oni u svakoj novoj prigodi muziciraju isuviše staloženo i ležerno, zbog čega ostavljaju dojam kao da pred sobom nemaju naročito delikatne umjetničke zadatke. No, to je samo privid, budući da su njihovi programi sazdana na čvrstoj konstrukciji, koja podrazumijeva duboku promišljenost i doradenost, a iznad svega visok stupanj tehničke i umjetničke zrelosti.

S obzirom na relativnu mladost saksofona (koja jedva nadilazi stoljeće i pol od svojega nastanka), literatura za to glazbalo je prilično skromna. Zbog tih razloga ansambl je prisiljen prihvaćati ili vršiti preradbe klasičnih i inih predložaka prema svojoj mjeri. Kao primjer vještine i doradenosti mogu poslužiti ulomci iz opere *Didone* i *Eneja* H. Purcella u obradi D. Sremeca, što su se pojavili u uvodu njihova splitskog nastupa. U virtuoznoj izvedbi do kraja angažiranog sastava, teško da se moglo razmišljati o bitnim razlikama i odstupanjima koja stoje između izvornika i transkripcije. Zapravo, njihovo izlaganje vezivalo je pažnju svojom spontanošću i uvjerljivošću i time spriječavalo dotok misli koje bi ukazivale na spomenuti problem. Na to su se naslojila prirodna i nenametljiva tumačenja, isprepletana spektrom najbiranijih tonskih boja, kroz koje su se provlačile suptilne niti skladbi: *Canzone varie* A. Glazunova i *Concertina u ljetnu večer* T. Uhlika.

Osnovicu drugog dijela programa činila su *Tri preludija* G. Gershwina u obradi W. Schleija, te *Povijest tanga* A. Piazzolla u prozračnoj obr. C. Voiropyja. Teško je pomišljati da je u tom dijelu programa Zagrebački kvartet saksofona doveo svoju izvedbu do kulminacije, jer ona je glede vrsnoće muziciranja trajala od samog početka koncerta. Prije bi se moglo reći da su razigranost izvoditelja i dekorativni odbljesci zaključnih stavaka zagrijali publiku do usijanja. Pred navalom tolikog ushita, gostujući su umjetnici bili prisiljeni odgovoriti s dva iznudena dodatka.

Dugotrajnim i upornim aklamacijama, splitska je publika ispratila **Dubrovački gitarski trio** (9. 8.) na kraju njihova recitala što se održavao u klaustu Sv. Frane. I nitko ne može osporiti da su to gosti iz Dubrovnika uistinu zavrijedili. Jer, njihovo muziciranje u tijeku cijeloga koncerta bilo je na razini, u dovoljnoj mjeri atraktivno i osmišljeno, da je moralo zadovoljiti maštu osjetljive publike. Njihov program bio je sastavljen u kronološkom poretku. U prvom dijelu programa punu prevagu su imala djela starije glazbene prošlosti, odnosno baroka i pretklasike. Sam početak koncerta imao je određene manjkavosti. Njihovo muziciranje bilo je prilično rastrzano i nervozno, a tumačenje Frescobaldijeve *Canconette* dodatno su opterećivali sitniji propusti. Međutim, za takve prekršaje Dubrovčane nimalo ne treba okrivljavati, jer se početak njihova koncerta dugo odgađao. A to je svakako moralo utjecati na njihovo raspoloženje i opadanje koncentracije. Jasni tragovi potpunog suglasja nastupili su

već kod izvođenja *Francuske suite br. 1 BWV 812* J. S. Bacha. Od toga mjesta pa sve do završetka koncerta, stalno je rastao stupanj njihove izričajne učinkovitosti, koji je stalo podgrijavao i zadovoljavao strastvenost publike. Ne poričući, dakle, ni u jednom trenutku, sviračke kvalitete što su ih od toga mjesta dubrovački glazbenici ispoljili, ipak, valja ukazati na nedoumice oko obrade Frane Matušića. Generalno uzevši, transkripcije su strogo shematizirane i nakon dužeg slušanja izazivaju neželjeni efekat monotonije. To se poglavito odnosi na slojeve starije glazbene baštine, u što treba uključiti djela Frescobaldija i Bacha koja su dobila na elascitetu, ali su izgubila na stilskoj prepoznatljivosti zbog pomanjkanja motoričnih silnica i snage. Dodatno opterećenje činile su kadance u unisonom slogu, koje su efektno izvedene, ali su zbog čestih varijantnih ponavljanja dovodile do brzog zasićenja. Takvi završeci na granicama stavaka bolje se podnose i prirodnije zvuče kod izvedbi npr. Sorko-čevićevih djela.

Razigranost svih dionica, što ih je Matušić postavio kao osnovno načelo u svojim obradama došlo je do punog izražaja u slojevima programa koji zahtijevaju poetičniji i romantičniji tretman u izričaju. A to se upravo dogodilo u drugom dijelu programa u kojem su dominantno mjesto zauzele *Pavane* G. Faurea, *Granada*, *Cordoba*, *Sevilla* I. Albeniza i *Uvertira za operu Seviljski brijuč* G. Rossinija. Ta su djela živnula u punini stilske određenosti, na što je pomamno djelovala dobra uigranost i ugladenost svirke poletnog i do kraja razigranog Dubrovačkog gitarskog trija.

Zaključni koncert glazbenog programa ovogodišnjeg Splitskog ljeta pripao je dvjema Splićankama: flautistici Ani Domančić Krstulović i harfistici Mirjam Lučević. (10. 8.) Kao i svi prethodni komorni koncerti i taj se održavao u klausturu sv. Frane. U osnovi izbor toga prostora svakako je jedna od mudrih odluka organizatora festivala, koji je time osigurao istovjetne uvjete muziciranja za sve svoje goste. Ono što je malo tko mogao predvidjeti, odnosi se na smetnje što ih je u tijeku održavanja koncertnih priredbi učestalo činio vjetar. No, to je problem koji se ne može razriješiti, kad je riječ o ambijentalnim festivalima kao što je Splitsko ljeto. U konkretnom slučaju, umjetnice su se morale često hrvati s povremenim naletima vjetra, što je svakako bilo dodatno opterećenje koncertantima. Primjedba se u prvom redu odnosi na otežani rad flautistice, čiji učinak zbog toga treba vrednovati s viškom obazrivosti. Pod takvim kriterijima njena izričajna ostvarenja su ravna renomeu što ga je svojim upornim i samoprijegornim radom stekla. Ima još jedna odlika koja krase rad Ane Domančić-Krstulović, a to je nemirni istraživački duh. Ona neprekidno traži i izlaže rijetko poznate, ali vrijedne glazbene sadržaje, zbog čega je i spomenuti recital svojim pretežitim dijelom imao premijerno značenje. Važnu polugu tome čini krajnje brižan i kvalitetan izbor suradnika. Kod realizacije posljednjeg projekta pokazalo se da je Mirjam

Lučev bila ne samo sjajan suradnik, već pravo otkriće. Njeno muziciranje teklo je tako spontano i smirujuće, ali je imalo sadržajnu vrijednost kakva se ne očekuje kod mladih glazbenika. Svaki detalj njenog izlaganja bio je do kraja dotjeran i osmišljen, a sve se stapalo u pregledne i zaokružene cjeline. Tome treba pridodati njenu primjernu adaptibilnost. Mirjam Lučev je, naime, s dosta umješnosti ocijenila kada se treba podvrći solističkim intencijama Ane Domančić-Krstulović, ali isto tako kada u odnosu na nju treba zauzeti ravnopravan položaj.

Bogat i raznovrstan raspored recitala započeo je izlaganjem dviju sonata za flautu i harfu, i to D. Scarlattija i G. Donizettija. Odlikovala ih je preciznost i dotjeranost predanja. Istovjetne vrednosne kvalitete mogu se pripisati izvođenjima preostalih 7 djela s njihova rasporeda, od kojih se na poseban način izdvaja atraktivni *Memento* Z. Markovića. U mnoštvu naslova prevladavale su: varijacije, fantazije, plesne i ine slobodnije forme (B. Wystraëte, J. Jongen, J. M. Damase, F. Doppler-A. Zamara, H. Busser, A. Lemeland) za koje Ana Domančić-Krstulović pokazuje trajan interes.

Postoji predaja prema kojoj je slavni Enrico Caruso na početku svoje pjevačke karijere pregovarao oko gostovanja u Splitu. Nažalost, zbog poslovne ležernosti i mlakih pregovora stvar se izjalovila. Splićani su tako propustili priliku slušati i ugostiti najvećeg tenora svoga vremena. A to je bilo, po svemu sudeći, na početku našeg stoljeća. Valjda poučeni lošim iskustvom svojih prethodnika, suvremeni splitski pregovarači i emisari nisu se dali zavesti. U relativno kratkom roku uspjeli su privoliti na suradnju i dovesti u Split, prema sudu mnogih, najvećeg tenora svih vremena. Ta, dakle, slavom ovjenčana osoba je **Placido Domingo**. Ono što u tome posebno impresionira je spoznaja da se Domingo pojavljuje u Splitu u trenutku kada je dostigao najviše priznanja u svojoj bogatoj pjevačkoj i sveukupnoj umjetničkoj karijeri. (12. 8.) Upitno je može li naš drevni grad iza njega ugostiti poznatiju i priznatiju osobu iz kulturnog života do okončanja proslave 1700. obljetnice svojeg postojanja. Nadati se da će uspomena na ovaj veliki kulturološki događaj tinjati u svijesti budućih pokoljenja daleko duže nego predaja stara oko stotinu godina, koja se odnosi na navodno nikad ostvareno gostovanje Caruza na splitskoj sceni. Da bi se takva predviđanja mogla ostvariti u budućnosti za ilustraciju ću spomenuti samo jedno osobno zapažanje. U mnoštvu sretnika kojima je bilo omogućeno pratiti generalni pokus vidio sam nekolicinu poznanika koji su okorjeli neprijatelji svega što ima veze s opernim pjevanjem i opernom umjetnošću. Uz ulaznice za Hajduka i priloge za crkvu, od njih teško da se moglo očekivati da će izdvojiti novčić za druge svrhe. Dogodilo se da su kupili ulaznicu i prisustvovali Domingovom koncertu! Teško je odgonetnuti jesu li to apokaliptični predznaci skore, ali dugo najvaljivane propasti opere ili je to pak probitak za glazbenu umjetnost!?

Domingo je bez sumnje veličina koju treba uvažavati. Svojim glasom besprimjerne ljepote i muževne snage, učinio je uistinu mnogo na popularizaciji operne umjetnosti. Kao jedan od prvaka među glazbenim veličinama, doživio je to da ga hvale i slave u svim sredinama suvremenog kulturnog svijeta. I to je zavrijedio ne samo zbog svojih vrhunskih pjevačkih domašaja, nego i zbog besprijekorne scenske sugestivnosti. A te atribucije pratile su njegove nastupe na splitskim Prokurativama. Izlišno je govoriti o njegovim pjevačkim sposobnostima, jer one su opisane i prikazane u stotinama tisuća najrazličitijih članaka i publikacija. Iako je, dakle, svaki detalj njegova umijeća i umjetnosti poznat, jedinu enigmu činilo je pitanje kako će reagirati na nove izazove i izvanjske podražaja.

Općenito uzevši, izbor programa za splitsko gostovanje odgovarao je temeljnoj namjeni, a to je pravljenju spektakla. Za to postoji klišeizirana receptura koja se oblikuje i modificira u zavisnosti od izričajne sposobnosti njegovih partnera i mogućnosti pratećih sastava. Zanimari li se na trenutak blistava Svetla Vassileva, onda je prirodno što je za bliske suradnike u realizaciji splitskog projekta prihvatio dvoje njemu poznatih umjetnika Borisa Martinovića i dirigenta Vjekoslava Šuteja. Prvi je splitskoj publici otkrio snagu svoje glazbenoscenske darovitosti u programima ovogodišnjeg Splitskog ljeta. Drugog splitska javnost znade kao nekadašnjeg uspješnog dirigenta i ravnatelja ansambala Splitske opere, dok ga odani glazbenici od milja zovu "mali div". I jedan i drugi od ranije baštine veliki ugled na međunarodnim opernim scenama.

U spomenutom projektu Boris Martinović je imao višestruku ulogu, kao umjetnički ravnatelj priredbe i solista. Možda je preopterećenost zadacima utjecala da njegovi pjevački zadaci ne dostignu onakav sjaj kakav odgovara njegovim izričajnim sposobnostima. Da ne bude zabune, njegove su pjevačke i opće kreativne sposobnosti velike. U tijeku izvođenja dodirivale su rubne dijelove njegovih standarda. Naročito su dojmjljiva bila njegova prozračna i dirljiva do ganuća tumačenja odabranih arija iz opere *Attila* G. Verdija i *Carmen* G. Bizeta. Njegova je, dakle, interpretativna krivulja imala konstantni uspon sve do njegove zaključne, samostalne numere što ju je činila arija *Zrinjskog* iz istoimene opere Ivana pl. Zajca. I umjesto da na tome mjestu dođe do prave erupcije uzbuđenja, dogodilo se da je suvišak dramske energije prekrpio suptilne izdanke njegova izvanredno osjetljivog i fleksibilnog glasa.

Teško je opisati učinak sopranistice Svetle Vessileva, jer je nadmašio i najoptimističkija očekivanja. Bilo samostalno, bilo u suradnji s Domingom i Martinovićem, demonstrirala je vrhunske pjevačke i glumačke odlike. Svaki njen nastup doimao se kao zasebna priča ispredena virtuožno, potkrijepljena zanosnim uzbuđenjem. Svaki detalj proisticao je iz dubine njene osjetljivosti, sve je bilo ispunjeno vibracijama rajске harmonije. Ostat će u trajnom sjećanju, kristalno čiste vokalne vratolomije kod izvođenja npr. Arije *Sempre libera* iz

Verdijeve *Travijate*, čedna duhovitost i sugestivnost dijalogiziranja prilikom tumačenju dvopjeva iz opere *Ljubavni napitak* G. Donizettija. Dakako, samo ova dva interpretativna bisera, ostvarena dva puta u suradnji s Domingom mogu služiti tek kao potkrepa njene vrhunske osjetljivosti i muzikalnosti.

Placido Domingo kao glavni akter spomenutog spektakla bio je pripremljen i raspoložen za najviše uzlete. Njegovi nastupi tekli su u pravilnom ritmu, nakon pauze od jedne programske numere. U slojevitostima predložaka Domingo kao da je išao za prikazivanjem univerzalnosti glazbenog jezika. Možda i nenamjerno kao da se želio pokazati kao poliglota, jer je pjevao na talijanskom, španjolskom, njemačkom, francuskom i u završnici na hrvatskom jeziku. Dakako, na posljednjem mjestu u suradnji sa svim ostalima. Kroz sve to progovorio je snagom, vještinom i sugestivnošću izričaja kakav odgovara samo velikanima iz svijeta umjetnosti. On omamljuje i osvaja svakim svojim gestom, neprekidno izgrađuje i obnavlja povjerenje kod publike svojim spontanim i duboko humanim stavom. Zapravo, temelj njegove umjetnosti počiva na prirodnosti i fluidnosti komunikacije koja neprimjetno gradira do pune omamljenosti, kojoj se ne zna ni početak niti kraj. Uostalom, koncert nije završio s dvaput ponovljenim izvođenjem *Splitske noći* (u nadahnutoj obradi Igora Kuljerića) i ponesenom tumačenju solista, zbora i orkestra, već je dugo vibrirao u podsvijesti mnoštva posjetitelja koji su dijelili užitek jedne nepovnljive glazbene večeri. Dakako, polugu ovome uspjehu činio je sugestivni koliko i maštoviti dirigent Vjekoslav Šutej, koji je vješto pratio soliste, a znački vodio ansamble utječući svojim odlukama na stalni porast izričajnih tenzija.

Da bi se upotpunila slika ove glazbene priredbe i fešte treba se podsjetiti na polet Mješovitog zbora i primjerni mar Simfonijskog orkestra splitskog HNK, od kojih je posebno drugi ansambl podnio velike napore u realizaciji spomenutog projekta. Nažalost, manjim dijelom učinak prvog, a dakako više nastojanja drugog ansambla, za dugo su ostala jedva zamjetan, najviše zbog na momente nepodnošljivih tehničkih smetnji, ali uglavnom upornih propusta što su se javljali u razglasu gotovo do pred kraj službenog dijela programa. A to se u podjednakoj mjeri odnosilo i na ostvarenja solista, koja su se dala naslutiti, ali ne i u njihovoj vrsnoći i punini doživjeti.

MILJENKO GRGIĆ